

SZEGED, AZ ÁRADÁSOK PUSZTÍTOTTA – VIZEK SZÜLTE VÁROS (2.)

Hullámsírból kiemelkedő palotasorok

„Vizecske” vagy „a Víz”. Így, becézve vagy éppen nagybetűsen írva fejezhető ki a szegediek viszonya az áradásával építő és pusztító Tiszához. A „nagyvíz”, vagyis az 1879. március 12-i fekete nap lezárja a régit és elkezd az új korszakot a Tisza fővárosának történetében. A 130 évvel ezelőtti rettenetes szerdára emlékezve, cikksorozatunkban fölillantjuk a szegediek szerelmeles viszonyát és heroikus küzdelmét folyójukkal. Mert a szegedi árvizek krónikája a város újjászületéseinek története is.

ÚJSZÁSI ILONA

Rettenetes drámáról vette le a sötét takarót a 130 évvel ezelőtti hajnal. Mikszáth Kálmán hírlapíró a Zsótér-ház emeletéről nézte a szörnyű látványt: az 1879. március 12-én hullámsírba temetett várost. De a Szegedi Napló riportere arról is részletesen beszámolt, hogy Szeged vezetése a városban maradt és gyorsan cselekedett. Hozzáállt a mentéshez, a hajlék nélkülieket hirtelen ácsolt újszegedi barakkokban, meg a Váron belüli sátrakban helyezte el, a város költéségén 3 népkönyhában sokszor 15 ezer személyre főzetett.

Piacozók az Oskola utcán

Kinyitottak a megmaradt üzletek is, sőt: március 15-én már a hetipiacot is megtartották – a város egyetlen szárazon maradt területén, az Oskola, Oroszlán és Kereszt utca találkozásában. Ez a tengernyi vízből kiemelkedő sziget, a Palánk, pontosabban a régi Hungária Szálló fogadta be „a Víz” utáni első közgyűlést is. A Széchenyi téri városháza épületét ugyanis csak csónakon lehetett megközelíteni, oda csak az ablakon keresztül lehetett bejutni.

A veszteség fölmérése is azonnal megindult. Több mint 36 ezer holdnyi föld került víz alá, 14 ezer 236 károsult összesen 11 millió 811 forintnyi vagyont veszített el, mikor egy mázsa mészért 10 forintot, egy kőműves napszámáért 1 forint 40 krajcárt, egy tehénért 100 forintot kértek.

Gyors adományok

Bulvártémává tette I. Ferenc József szegedi látogatása az árvízi katasztrófát. A hazai és európai újságok címlapjára kerülő királylátogatás hozadékeként adománygyűjtés indult világszerte. A Szegedről érkező táviratok hatására a város sorsa a képviselőház állandó napirendi témájává lett.

A hazai gyűjtések 1 millió forintot hoztak. Az európai szintű összefogás az újjáépítés költségeinek egytizenhatodát fedezte. Olyan személyiségek is adakoztak, mint a három koncertje 1900 forintnyi bevételét fölajánló Liszt Ferenc, vagy a könyvtárát ide ajándékozó Somogyi Károly. Kossuth Lajos meg 550 arany frankot csatolt leveléhez, melyben azt üzenté

■ A SZÉCHENYI TÉRI PIAC, MÖGÖTTE AZ ÚJJÁSZÜLETŐ VÁROSHÁZA Fotó: Somogyi-könyvtár, helyismereti gyűjtemény

Szeged népének: „az, aki öt egykoron a magyar nemzet büszkeségének nevezte, elvárja tőle, hogy e névre magát most is méltónak bizonyítandja”.

Tisza és Lechner

Türelmetlenkedtek az itt maradt szegediek. A „rettenetes szerdát” követően még hosszú hónapokig ladikkal voltak kénytelenek közlekedni halott Velencévé lett városukban. Az sem nyújtott vigaszt, hogy a gyerkőcök a Széchenyi téri platanok alatt pecázhattak. Mikszáth vitriolba mártott tollal bírálta a kormányt tehetetlenkedéséért.

A királyi biztos, Tisza Lajos május 30-i kinevezésével a kormány magához vonta az újjáépítés levezénylését. A műszaki ügyeket Lechner Lajos mérnök irányította.

Először is a Tiszát kellett kitesékelni a városból: június 8. és augusztus 25. között 44 gőzgép 116 szivattyút mozgatva 33 millió köbméter vizet emelt át (az előző 75 napnyi munkával épített) szádfalak mögé, a folyóba.

A későbbi árvizek pusztításának megelőzését szolgáló körtöltés építéséhez már augusztusban hozzáláttak. A Szeged új árvízvédelmi rendszerébe illeszkedő új közúti híd

1883-ra készült el, a Tisza széli partfalat 1886-ban fejezték be.

Terepfeltöltést rendeltek el a mérnökök az alföldi mélyedésben elterülő Szegeden: több mint 16 millió köbméter fekete földet szállítottak ide Szőregről, Szentmihálytelekről. Csak ezt követően, 1880-ban kezdődhetett el az újjáépítés.

160 utca és tér

Tabula rasát teremtett a Tisza áradása: nem házakat, hanem egy várost kellett újjáépíteni. Lechner Lajos és 14 mérnöktársa munkája nyomán 160 utca és tér sugárutas-körutas városi elrendezése bontakozott

ki a rajzokból. Az úttest és a járdák szélességét, burkolatát ugyanúgy meghatározták, mint hogy a köztük lévő sávba fákat kell ültetni. A terekből parkokat varázsoltak.

Kedvezményes (a közintézmények fölhúzására 5 millió, a magánépítkezésekre 10 millió forint) kölcsönrel és építőanyag-szállítással ösztönözte a kormány Szeged újjászületését. Egy-egy városrészben 10-20 típusterv közül válogathattak az építkezők. Az első öt évben 9300 ház bujt ki a földből, lakói 15 évig adómentességet élveztek. A leg egyszerűbb ház 900, a legdrágább 4000 forintba került. Kétemeletesenél magasabbra csak középület nyújthatott.

Négy év alatt megszületett a palotás város lényege. Az 1883. október 14-16-i királynapon I. Ferenc József eklektikus stílusú Belvárosban sétálhatott: a lebontott Vár helyén – többek között – a színház, az igazságügyi palota magasodott. De új városháza, református templom, főposta, iskola is épült a magánpaloták szomszédságában – a kiskörútig. A két körút közti, műhelyekkel és boltokkal gazdagított övezetben a polgárság talált otthonra. Ott családok házak, bérházak, paloták váltakozhattak. A nagykörúton túli övezet pedig a gyárak, közüzemek, raktárak és vasúti központok birodalma lett.

Móra Ferencnek igaza lett: „a Víz” Szegednek egyszerre hozott pusztulást és áldást.

Március 11. (szerda)

19.00 Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Szegedért Alapítvány árvízi gálaestje a Szegedi Nemzeti Színházban

Március 12. (csütörtök)

18.30 FÁKLYÁS FELVONULÁS TISZA LAJOS SZOBRÁTÓL (SZÉCHENYI TÉR) AZ ÁRVÍZI EMLÉKMŰIG

19.00 Emlékező ünnepség az Árvízi emlékműnél

Március 13. (péntek)

14.00 Az Árvíz és újjáépítés című fotókiállítás megnyitója

15.00 Interaktív vetélkedő

17.00 A Petőfitelepi Szépkorúak Népdalkör, és a Sárgarózsa Népdalkör közös műsora

17.30 Boka Gábor utcaszínháza

18.30 A deszki Bánát Együttes műsora

19.00 Népek táncai - A Hóra Színház táncműsora

Március 14. (szombat)

Klauzál tér:

15.00 A Tisza-parti Fúvósok koncertje

16.00 A Tápai Hagyományörző Egyesület és az Akropolisz Táncszínház műsora

AZ 1879 SZELETES „ÁRVÍZI-TORTA” FELSZELETÉSE ÉS SZÉTOSZTÁSA A KLAUZÁL TÉREN

17.00 Gőzerő koncert

18.00 A Dorozsmai Székivirág Népdalkör műsora

19.00 A Szeged Táncgyűftes műsora

Március 14. (szombat)

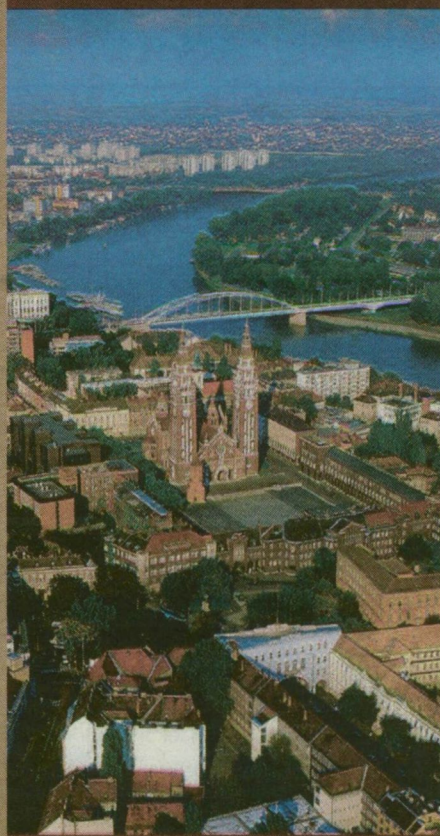
Dóm tér: V. Árvízi Emléknep

A nap folyamán az alábbi programok közül válogathatnak a kilátogatók:

Főzőverseny, lovaglás, íjászat, toronykilátó, cserkészjátékok, roverjáték, cserebere vásár, meseerdő, kézműves foglalkozások, kalács sütés, katasztrófavédelmi bemutató, kovácsműhely, városvetélkedő, élő-csöcső kupa.

www.szeged.eu

AZ ÚJJÁSZÜLETÉS ÜNNEPE

EMLÉKEZÉS A SZEGEDI NAGYÁRVÍZ 130. ÉVFORDULÓJÁN

2009. március 11-15.

„A HAJNAL NEM TALÁLTA TÖBBÉ...” · Korabeli fotográfiák, újságtudósítások teszik elképzelhetővé az 1879-es szegedi árvíz pusztítását a Somogyi-könyvtár „A hajnal nem találta többé...” kiállításán. A katasztrófa 130. évfordulóján – az összeállításunkban olvasható városi programokat kiegészítendő –, ma 10 órától kiállítással egybekötött ünnepélyes felolvasóülést tart a Somogyi-könyvtár. Az intézmény első emeleti folyóiratolvasó-terében Kukkonka Judit mutatja be a helyismereti gyűjtemény árvízi emlékeit – többek között a lapunkban közölt, a szegedi partfal építését ábrázoló fotót. Szőkefalvi-Nagy Erzsébet pedig Revive Szeged! 1879 – Szeged Európa szívében címmel a Szeged újjáépítése javára rendezett bálokról, koncertekről, adománygyűjtésekről beszél. Délután fél 5-kor az aulában látható Európa Szegedért című tárlatot Kukkonka Judit rendező mutatja be. Ma 10 és 14 óra között a Tisza-parti árvízi emlékműtől sétá indul a nagyárvíz emlékére. Az érdeklődőknek az idegenvezetők beszélnek a nagyárvízről, az újjászülető Szegedről, az 1970-es és 2006-os áradás érdekességeiről, miközben a sétálók a Péchy utcán, a Dóm téren, a Somogyi-könyvtáron keresztül visszajutnak a folyó partjára, és maguk is ellenőrizhetik a vízállást a történelmi vízmércénél. (Az árvízi sétáról információ a 30/371-9335-ös telefonszámon kérhető.)